

**TLM_Lausunto_PELLO_Tornionlaakson sähköverkon saneeraus
Lempeässä_21052026****Päätöksentekijä** Tornionlaakson museon johtaja Kallio-Seppä Titta**Valmistelija** rakennustutkija Ylimartimo Teija**PELLO, TORNIONLAAKSON SÄHKÖVERKON SANEERAUS LEMPEÄSSÄ**

Tornionlaakson museolta on pyydetty lausuntoa Tornionlaakson sähköverkon jakeluverkon saneeraussuunnitelman vaikutuksista muinaisjäänneksiin Pellon Lempeän alueella. Lausuntopyynnön liitteenä museolle on toimitettu alueen työmaakartta sekä tarkekartat Väylänvarrentie 16 ja 34 alueilta. Lisäksi Tornionlaakson Sähköverkko on toimittanut museolle aluetta koskevan yleissuunnitelman. Tornionlaakson museo toimii alueellisena vastuumuseona vastaten toimialueensa rakennetun kulttuuriympäristön, maiseman sekä arkeologisen kulttuuriperinnön asiantuntija- ja viranomaistehtävistä.

Saneeraussuunnitelma

Hankkeessa on tarkoitus rakentaa uudet 20 kV ja 0,4 kV maakaapelireitit Pellon Lempeän alueelle. Suunnittelualue ulottuu Väylänvarrentie 41:stä Kolarintien ja Väylänvarrentien risteykseen Havelanpään ja sieltä pohjoiseen Kolarintien itäpuolelle Myllykankaan muuntamolle. Yleissuunnitelman mukaan alueelle rakennetaan 20kV maakaapelia, 0,4kV runkokaapelia sekä 0,4kV liittymiskaapelointia. Kaapeli sijoittuu pääosin Väylänvarrentien länsipuolelle, mutta aineistosta ei ilmene miten kaapeli sijoittuu suhteessa Väylänvarrentien suuntaisen pyörätien kanssa. Väylänvarrentien varteen rakennetaan suunnitelman mukaan kolme uutta puistomuuntamoja sekä 24 jakokaappia. Kolarintien itäpuolelle tulee yksi uusi puistomuuntamo ja viisi uutta jakokaappia. Lausuntopyynnöstä ja sen liitteistä ei ilmene suunniteltujen puistomuuntamoiden ja jakokaappien koko, tyyppi tai väri eikä se korvataanko uudella maakaapeloinnilla ilmajohto vai olemassa oleva maakaapeli, mutta ilmeisesti kyseessä on olevan ilmajohtojen korvaaminen kaapelilla. Saneeraus on tarkoitus toteuttaa kesällä 2026.

Suunnittelutilanne sekä rakennettu kulttuuriympäristö ja maisema

Suunnittelualue sijoittuu Länsi-Lapin maakuntakaavan (2015) ja Tornionjokivarren osayleiskaavan (2003) alueille. Kaapelointi kohdistuu pääosin osayleiskaavassa pientalovaltaiseksi asuntoalueeksi (AP) osoitetulle alueelle. Suunnittelualueella on myös matkailupalvelujen alueita (RM), yleisten rakennusten alue (Y), erityisalue €, maa- ja metsätalousvaltaista aluetta, jolla on erityisiä ympäristöarvoja (MY) sekä maa- ja metsätalousvaltaista aluetta (M). Osayleiskaavassa ei ole suunnittelualueelle osoitettu kulttuurihistoriallisesti merkittäviä kohteita Tornionjoen rannassa sijaitsevan perinnekalastuspaikan (s-pk) lisäksi.

Tornionlaakson museon johtaja21.05.2026§ 69/2026

Lähimmät valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt ja maisema-alueet sijaitsevat yli 20 kilometrin päässä ja maakunnallisesti merkittävät kohteet Pellon keskustaajaman alueella. Osayleiskaavan laatimisen jälkeen suunnittelualueelta on inventoitu Lapin kulttuuriympäristöt tutuksi -hankkeessa (2007) muutama paikallisesti merkittävä rakennetun kulttuuriympäristön kohde: Lempeän koulu (Väylänvarrentie 27a), Oja (Väylänvarrentie 23) sekä Matelan Männistö (Väylänvarrentie 19), jotka kaikki ovat jälleenrakennuskaudelta.

Sähköverkon saneeraussuunnitelma ja rakennettu kulttuuriympäristö

Maakaapelointi Väylänvarrentien varteen ei vaikuttane merkittävästi Lempeän kylämaisemaan. Puistomuuntamoiden ja jakokaappien sijoittamisen osalta Tornionlaakson museo kiinnittää huomiota muutamiin kohtiin ja ohjeistaa työn jatkosuunnittelun osalta seuraavaa:

Yleissuunnitelmakartan perusteella kaapeli samoin kuin muuntamot ja jakokaapit sijoittuvat pääosin Väylänvarrentien länsipuolelle, missä suurin osa asutuksestakin on. Suunnittelualueella on joitakin rakennuksia hyvin lähellä tietä/pyörätietä: muun muassa Väylänvarrentie 11, 17, 19, 23, 26, 33. Kyseiset rakennukset ovat kaikki viimeistään 1900-luvun puolivälistä ja kaksi niistä mukana alueella toteutetussa inventoinnissa. Kaapeleiden kaivuuta ei tule ulottaa 1,5–2,0 metriä lähemmäs rakennuksia. Liian lähelle ulotetut kaivannot heikentävät maan tiiviyyttä ja voivat liikenteen aiheuttaman tärinän vuoksi johtaa perustusten liikkumiseen ja siten aiheuttaa vaurioita perustuksille ja rakennuksille. Kyseisen kaltaiset perinteistä rakentamistapaa edustavat rakennukset on perustettu joko pelkkien nurkkakivien varaan tai jälleenrakennuskaudella säästöbetonisten sokkeleiden tai pilarien varaan ja ovat siten alttiita vaurioille.

Havelanpäässä sijaitsevaa olemassa olevaa puistomuuntamo (Väylänvarrentie 1) ei ole esitetty yleissuunnitelmassa, mutta alueelle on osoitettu uusi puistomuuntamo (32030 Havelanpää) noin 170 metriä pohjoisemmaksi. Asiakirjoista jää epäselväksi onko tosiaan tarkoitus rakentaa kaksi puistomuuntamo näin lähelle toisiaan.

Yksi muuntamoista (32022 Raja) ja jakokaappi sijoittuvat suunnitelman mukaan Väylänvarrentie 14:ssä sijaitsevan rajavartiolaitoksen rakennusten pihapiiriin/liittymään. Rajavartiolaitoksen rakennukset liittyvät paikallishistoriaan ja vanhin asuinrakennuksista on vuodelta 1958 ja uudemmat 1970-luvulta. Muuntamo sijoitettaessa olisi hyvä huomioida sijoituspaikan läheisyydessä sijaitsevan vanhin rakennus, katos ja lipputanko sekä suojakasvillisuuden säilyttäminen ja muuntamon sopeuttaminen ympäristöönsä väriykseltään ja materiaaleiltaan tai vaihtoehtoisesti sijoittaa muuntamo kiinteistölle johtavan toisen liittymän läheisyyteen, jossa sijaitsee uudempi rakennuskanta.

Museon näkemyksen mukaan puistomuuntamoille on pystytty suunnitelmassa löytämään kohtuullisen hyviä sijoituspaikkoja, lukuun ottamatta edellä mainittua muuntamo (32022 Raja). Muut esitetyt muuntamoiden paikat sijoittuvat kohtiin, joissa on olemassa olevaa puustoa, jota voi käyttää maisemoinnin apuna, ainakin toisella puolella sijoituspaikkaa eikä merkittävästi rakennuksia välittömässä läheisyydessä. Jakokaappeja alueelle on tulossa lukuisia, jolloin ne olisi hyvä toteuttaa mattapintaisina ja väriykseltään alueen rakennettuun

Tornionlaakson museon johtaja21.05.2026§ 69/2026

ympäristöön ja maisemaan sopivaksi ja sijoittelultaan mahdollisimman vähän huomiota herättäväksi. Tai mikäli alueella on jo olemassa olevia jakokaappeja niin sovittaa uudet väriykseltään entisiä vastaaviksi, jolloin voidaan välttää monenkirjavien uusien elementtien tuomista tie/kylämaisemaan. Mikäli sijoituspaikan lähellä on olemassa olevia sähkö- tai katuvalotolppia tms., olisi jakokaapit hyvä sijoittaa näiden lähistölle, jotta tekniset elementit ovat yhdellä koolla.

Yleisesti ottaen muuntamoita ei tule sijoittaa historiallisesti arvokkaiden rakennusten välittömään läheisyyteen ja tarvittaessa puistomuuntamot tulisi toteuttaa väriykseltään ja materiaaleiltaan alueen rakennettuun ympäristöön ja maisemaan sopivaksi ja mahdollisimman vähän huomiota herättäväksi. Muuntamoiden sijoittamista peltoaukeille tulee välttää. Myös jakokaappien sijoituspaikkojen tarkemmassa suunnittelussa tulisi huomioida niiden kyläkuullinen asema suhteessa vanhoihin arvokkaisiin pihapiireihin ja rakennuksiin eikä jakokaappeja tule sijoittaa kiinni rakennuksiin. Mahdollisten puistomuuntamoiden, jakokaappien ja kaapelikaivantojen ympäristö tulee maisemoida rakentamisen jälkeen. Tieympäristön ja kylämaiseman näkökulmasta kaivantojen mahdolliseen maisemointiin ei tulisi tuoda maa-aineksia muualta tai kylvää muualta tuotuja siemeniä. Teiden varsilla voi olla myös joitakin maisemallisesti tärkeitä ja/tai kookkaita puita, jotka tulee huomioida kaivantoja suunniteltaessa. Puiden säilymisedellytyksiä ei tulisi vaarantaa katkomalla juuria.

Arkeologinen kulttuuriperintö

Hankealueelta tunnetaan ennestään yksi muinaismuistolain (295/1963) rauhoittama kiinteä muinaisjäänös, kolmen rautakautisen painanteen ryhmä **Kotiranta** (*tunnus muinaisjäänösrekisterissä 1000011792*). Työmaakartan mukaan saneerattava kaapeli kulkee toisella puolella Väylänvarrentietä ja tekee koukkauksen Väylänvarrentie 16 pihaan kiinteistön laitaa pitkin, jäaden noin 40 metrin päähän muinaisjäänöksen rajasta. Muinaisjäänöskohde käsittää kuitenkin useamman painanteen, mutta kohteelle ei ole määritetty aluerajausta, vaan pelkkä piste muinaisjäänösrekisterissä. Tämän vuoksi tarkkaa etäisyyttä hankealueeseen on hankala määrittää.

Lisäksi hankealueelta tunnetaan kaksi havaintokohdetta: mahdollinen hiilimiilu kohteessa **Myllykangas** (*tunnus muinaisjäänösrekisterissä 1000074765*) sekä mahdollinen tervahauta kohteessa **Laitala** (*tunnus muinaisjäänösrekisterissä 1000074934*). Havaintokohteet ovat maanmittauslaitoksen tarkasta 5p Lidar-aineistosta havaittuja todennäköisiä muinaisjäänöskohteita, joita ei ole vielä tarkastettu maastossa. Havaintokohteet on lisätty muinaisjäänösrekisteriin pääasiassa vuonna 2025 tai sen jälkeen. Havaintokohteet eivät näy Muinaisjäänösrekisterin julkisessa käyttöliittymässä, mutta museoviranomaisilla on niistä ajantasainen tieto. Myös havaintokohteet tulee todennäköisinä muinaisjäänösinä huomioida hankkeen suunnittelussa.

Havaintokohteista eteläisempi, mahdollinen hiilimielukohde **Myllykangas** (*1000074765*) jää Kolarintien toiselle puolelle 200 metrin päähän luoteeseen saneerattavasta sähköverkosta, eikä hankkeella ole siihen vaikutusta. Havaintokohteista pohjoisempi, **Laitala** (*1000074934*) on sama mahdollinen

Tornionlaakson museon johtaja

21.05.2026

§ 69/2026

muinaisjäännös, josta hanketoimija on lähettänyt tiedon Tornionlaakson museolle, ja joka sijaitsee omakotitalon pihamaalla osoitteessa Väylänvarrentie 34. Kyseinen mahdollinen muinaisjäännöskohde tulee huomioida maastossa eikä siihen saa kajota sähköverkon saneeraustöissä. Työsuunnitelman mukaan kiinteistön pihamaalle ei ole tulossa uutta kaapelia, vaan uusi liittymäkaapeli jatketaan tienalituksen jälkeen olemassa oleviin kaapeleihin. Mikäli uusia kaivantoja kuitenkin joudutaan kiinteistöllä tekemään, ne tulee tehdä riittävän turvavälin päähän kohteesta. Mikäli kiinteistöllä ajetaan raskailla työkoneilla, tulee ajourat suunnitella siten, ettei mahdollisen tervahaudan päältä ajeta.

Alueelta ei ole olemassa ajantasaista inventointia ja on mahdollista, ettei Pellon lempeän aluetta ole koskaan aiemmin inventoitu. Siksi museo edellyttää arkeologisen inventoinnin teettämistä voimajohdon saneerauksen linjalle. Inventoinnissa tulee lisäksi määrittää aluerajaus kiinteälle muinaisjäännöskohteelle **Kotiranta** (1000011792), sekä inventoida havaintokohde **Laitala** (1000074934), jotta voidaan varmistua, ettei hankkeessa kohdistu niihin vaikutuksia. Inventoinnissa tulee ottaa huomioon niin kiinteät muinaisjäännökset, kuin myös mahdollisesti nuoremmat muut kulttuuriperintökohteet sekä muut arkeologiset kohteet.

Arkeologinen inventointi, jonka kustannuksista vastaa hankkeen toteuttaja, tulee tilata muulta arkeologiselta toimijalta. Tämä lausunto tulee toimittaa valitulle inventoinnin tekijälle. Inventoinnin tekijän tulee toimittaa inventointiraportti Tornionlaakson museolle tarkastettavaksi. Arkeologisten tutkimusten tulee perustua Suomen arkeologisten kenttätöiden laatuohjeisiin (2020).

Luettelo arkeologisia kenttätöitä toteuttavista toimijoista löytyy Museoviraston verkkosivuilta:

<https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen-kulttuuriperinto/arkeologisen-kulttuuriperinnon-tutkimus/arkeologisten-kenttatoiden-tilaaminen>

Suomen arkeologisten kenttätöiden laatuohjeet:

<https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen-kulttuuriperinto/arkeologisen-kulttuuriperinnon-tutkimus/arkeologisten-kenttatoiden-laatuohjeet>

Ennen töiden aloittamista tulee alueella sijaitsevat muinaisjäännöskohteet huomioida maastossa. Kohde **Laitala** (tunnus *muinaisjäännösrekisterissä* 1000074934) tulee lisäksi myös merkitä maastossa. Lisäksi on varmistettava, että lausunnon ohjeistus ja tiedot muinaisjäännöksistä siirtyvät kaikille alueella työskenteleville.

Lausunnon valmisteluun on osallistunut arkeologi Hanna Puolakka.

Kallio-Seppä Titta
Tornionlaakson museon johtaja

Havaintokohde, mahdollinen tervahauta **Laitala** (1000074934) merkitty karttaan vihreällä pisteellä ja rasterilla.

Jakelu

Insplan Oy, Iiro Romppanen
Tornionlaakson Sähköverkko, Tuomas Lantto
Museovirasto, Kulttuuriympäristön suojelu yksikkö
Lupa- ja valvontavirasto